

De derde weg is de weg van het CDA

Steeds nadrukkelijker doet de Britse premier Tony Blair van zich spreken met het idee van de ‘derde weg’. Op 21 september sprak hij samen met Clinton en andere regeringsleider over de economische crisis. In het rondetafelgesprek dat daarover in het openbaar werd gevoerd (alleen te ontvangen door CNN kijkers, dus buiten Amsterdam), was hij het die met aanstekelijk enthousiasme het debat aanvoerde over de toekomstige inrichting van de wereldeconomie. Bijna tegelijk publiceerde hij in een aantal artikelen zijn gedachten over de ‘derde weg’. Het gaat hier om een derde weg tussen voortdurend staatsingrijpen en ongecontroleerde marktwerking. Hij gebruikt het woord ‘discipline’ om duidelijk te maken dat staatsingrijpen alleen nodig en gewenst is als de betrokken partijen er geen misbruik van maken. Hij spreekt daarbij over gezamenlijke waarden en normen – waarbij hij geen geheim maakt van zijn christelijke achtergrond – op een manier alsof hij persoonlijk iedereen met iedereen in gesprek en tot overeenstemming wil laten komen.

Een derde weg voor de PvdA?

De PvdA doet haar uiterste best de weg op te gaan die Tony Blair op is gegaan met z'n derde weg. Het is niet waarschijnlijk dat dit lukt, hoewel Blair zelf zegt zijn inspiratie voor een deel uit Nederland en Win Kok te halen. Maar noch Kok, noch Melkert hebben de uitstraling die zegt dat men een hele nieuwe richting op wenst te gaan. Belangrijker dan de personen van de socialistische voormannen, is de constatering dat de PvdA er tot nu toe niet in is geslaagd in de beeldvorming verder te komen dan een socialisme dat heeft geleerd marktgericht te denken. De verbinding met de discussie over waarden en normen, het zoeken van christelijke inspiratie; het zijn elementen waarmee een deel van de PvdA zich altijd verbonden heeft geweten, maar die absoluut nog niet naar het hart van deze partij zijn gereisd. Letterlijk en figuurlijk is het te laat voor een ‘doorbraak’ bij deze partij. De PvdA is de bestuurderspartij van nu.

Geen twee partijen land

D’66 en de VVD sluiten zich af voor de derde weg door respectievelijk hun voorkeur voor pragmatisme en hun afkeur van moralisme. Wellicht dat Groen Links inhoudelijk nog het dichtste bij de derde weg komt, maar de traditionele ‘tegencultuur’ van de partij zal het voorgangers als Rösenmuller waarschijnlijk onmogelijk maken om het midden van de derde weg te kiezen. Nee, in Nederland is het CDA de enige partij die de echte potentie heeft om de derde weg te vormen, want op die derde weg heeft men altijd al gezeten. De uitspraken van Tony Blair bevestigen nog eens dat Groot-Brittannië altijd een land is geweest waarin twee partijen het met elkaar uit

hebben gevochten. Het is opvallend dat we niets horen van de Liberal Democrats van Paddy Ahsdown. We horen niets van verontwaardigde uitspraken in de zin van “maar wij zijn al de derde weg.” De echte vernieuwing moet van binnenuit komen, van binnen één van de twee grote partijen, op dit moment dus Labour.

Altijd meer dan links-rechts

Hoezeer men ook in Nederland, toch vanuit een soort gemakzucht, probeert te redeneren dat alles tot een links-rechts schema te herleiden valt, we weten wel beter. Wat voor Engeland wellicht een derde weg is, is voor Nederland altijd de eerste weg geweest. Natuurlijk, de verhoudingen zijn drastisch gewijzigd, maar het is pure onzin om te denken dat hier nog een op gemeenschapsdenken geïnspireerde weg tussen overheidsbemoediging en vrije marktwerking zou moeten worden uitgevonden. We mogen gerust constateren dat het CDA daarbij niet altijd aan de verwachtingen heeft voldaan, maar men moet gewoon goed beseffen, zoals Blair ook nog wel zal ontdekken, dat het in de praktijk ontzettend moeilijk is om die geïnspireerde middenpositie niet te verwarren met de act van een grijze evenwichtskunstenaar. Als het CDA teruggaat naar haar inspiratiebron, de Bijbel, dan kan het niet anders dan dat we de weg door het midden gaan, ongeacht of dat nu de eerste of de derde weg moet heten. Het CDA kan en mag geen mensen uitsluiten. De partij heeft juist een opdracht om iedereen erbij te houden. Elk mens telt. Dan worden extreme posities vanzelf uitgesloten en kan de partij niet in een linker of rechter hoek worden gedrukt, niet door anderen en niet door zichzelf.

De werkelijkheid van de Britse derde weg

Het is de moeite waard nog even wat scherper te kijken naar de werkelijkheid achter de woorden van de Britse premier. Kijken we met Nederlandse nuchterheid naar de manier waarop Blair tot nu toe zijn derde weg in de praktijk heeft trachten te brengen dan kunnen we niet echt onder de indruk zijn. Het lijkt nog te vroeg om Blair te beoordelen, maar ondertussen heeft hij al langer dan een jaar de tijd gehad om zijn verkiezingsbeloften concreet te maken. Honderden miljoenen ponden worden er in ieder geval sinds de verkiezingen in de richting van thema's als onderwijs en armoede gebracht, steeds als teken dat het de regering menens is om daar structureel meer aandacht aan te besteden. De wijze waarop dat gebeurt en de manier waarop met andere thema's wordt omgegaan, getuigt echter vooral van een grote ideeënarmoede. Vergelijkenderwijs is zijn voorganger John Major veel innovatiever en consistentier omgegaan met thema's rondom publieke dienstverlening en onderwijsvernieuwing. De grote kracht van Tony Blair is zijn ‘agendasetting’. Telkens weer slaagt hij er in de goede gedachten op het goede moment in de publieke arena te schuiven. Deze goede gedachten zijn doorgaans echter te abstract

geformuleerd om te helpen bij het daadwerkelijk in elkaar zetten van het beleid. De ministers mogen raden naar de bedoelingen van hun grote leider.

Nieuwe ideeën op de agenda

Als het om het CDA gaat is de situatie bijna geheel andersom. We zijn als partij de afgelopen jaren goed in staat gebleken om met nieuwe gedachten te komen. Van het rapport Gardeniers tot en met het verkiezingsprogramma, van 'nieuwe wegen, vaste waarden' tot en met onze notities over een vernieuwd gezinsbeleid; de partij is tegelijk bevlogen en concreet bezig geweest. Het is eigenlijk ongelooflijk hoeveel inhoudelijke vernieuwing er mogelijk is gebleken in een tijd van grote druk en neergang. Tegelijk zijn we er totaal niet in geslaagd om de agenda te bepalen. Integendeel, de andere partijen zijn er goed in geweest onze agenda belachelijk te maken, terwijl ze ondertussen heel veel interessante punten hebben weten te stelen. Een goed voorbeeld in dit verband is het 'poldermodel'. Het CDA heeft alle recht en reden om het succes hiervan meer dan welke partij ook te claimen. Tegelijk hebben we dit noch naar de sociale partners, noch in de richting van het grote publiek overtuigend kunnen claimen. Voortdurend geven we de indruk nog niet klaar te zijn met ons verleden, terwijl we ruim voldoende gedachten hebben over de toekomst.

Het is het intrappen van een open deur om te zeggen dat dit anders moet. Laten we leren van Blair en de visionaire, betrokken manier waarop hij de mensen voor zijn gedachten weet te winnen. Laten we tegelijk vooral zelf concreet blijven werken aan onze eigen ideeën. De derde weg is de weg van het CDA en zal weer blijken de eerste weg te zijn.

Peter Noordhoek